

Izhaja
na pol poli
vsak četver-
tek,

SLOVENSKA BČELA.

Velja na leto
2 fl. 24 kr.
in po pošti
3 fl. sr.

Odgovorni vrednik: **Ant. Janežić.**

Št. 26.

V četrtek 30. junija 1853.

IV. leto.

G r o b n i k a m e n .

II.

V roparskem tuniškem gnezdu se vse giblje, kamor le okó oherneš. Celo pristanišče je prenapolnjeno roparskih in tudi družih kerščanskih plavak ali bark, ki so semkaj prijadrale, kaj svojih vjetih sobratov odkupiti ter jim spet svobodo podeliti. V taj namen je ravno tudi sedaj barka z benečanskim jadrom v pristan priplavala.

Lovre je na barki ostal, in je žalostno na breg gledal, kjer je tolikanj življenja in gibanja bilo. Ljudstvo je z divjim ukanjem prišlim roparjem nasproti hitelo, v čedah so gonjači velbljode proti pristanu podili, i na tisuče je kerščenih sužnjih pod težo zdihovalo, katero so jim mučitelji naložili. Ubogi, velbljode so srečne imenovali, katerim so godli, da so hitreje šli, sami pa pod bremenom omagujejo. Lovre je hitel s Petrom, ki ga je spremljal, na breg, ino se oberne k mavritanskemu pristanovodju, ter mu razodene, da hoče sužnjega Ludvika Torinila odkupiti. Pristanovdja, ki je tudi mešetar za sužne bil, odpre veliko knjigo, potem ko mu Lovre cekin podari, v kojej so vsi na to primorje prilani sužnji zapisani bili, kako jim je ime, in od kod so domá. »Pravo uro ste še zadeli, reče pristanovdja: smož, katerega vi iščete, je bil dvajset let, daleč od tod globoko v puščavi. Zadnji čas je bil kupcom iz Tuniza prodan, ki so včeraj v mesto nazaj prišli. Služi pa v hiši Ben Jusufa, kamor vas bo moj sin spremil. Lovre je šel s Petrom; pristanovdjev sin jima je pot kazal, in kmało sta bila v Ben Jusufovej hiši, kateri jima je, potem ko sta mu razodela, po koga sta prišla, svojega sužnjega Ludvika pripeljal. Lovre ga z ostrim očesom gleda, in z obraza njegovo notranje pregledati skuša. Sužnji ga gane; spomin na strašno uro pri smertnej postelji svojega očeta, se mu v duši zbudi, in mogel se je na Petrovo ramo nasloniti, da ga grenki občutki k tlam poderli niso. Neukrotena divjost je iz zagorelega obraza sužnjega govorila. Očesi ste se mu kakor strela svetile, i rožlanje verige, katero je škripajoč stresal, da ju je groza bilo, zopet Lovretu jezik odveže. Ko pa sužnji Lovrelovo misel zasliši, se mu vriščejoč pred koleno verže, i ga prosi, naj zdrobi njegove verige i naj mu dolgo zaželjeno prostost zopet podeli. Lovre, ostrašen od Ludvikove divjosti, skriva, da je globoko ganjen, i tresočega glasú spregovori: »Kaj hočeš storiti, ako te spon rešim?« »Zmaščeval se bom nad Karlom Montanitom! Prisegel sim, da se bom znosil nad njim, in svoje prisege ne prelomim!« strašno suženj zavpije. Péter mu razodene, da je že Montani mertev, ali zopet se je zaklel, da se bo nad njegovim pepelom zmaščeval, in na vso njegovo rodovino sramoto zavalil.

Lovre obledi; in nem Petru v roko seže, ki je tudi obledel ter se ni upal svetliti, naj bi raje sebe ohranil in opustil, kar je vest na glas klicala. Lovretu se osercje, ki mu je toliko muk napravilo, umiri, in z mogočnim glasom od Ludvika prisego tirja, da se ne bo maščeval, sicer bo druge sužnje odkupil, ki bodo boljši svojo rešitev porabili. Vse zastonj. Ludvik je raje še v sužnosti ostal, kakor bi bil od svojega sklepa odstopil, ki ga je celih dvajset let delal. Z grozo se Lovre od njega oberne. Namesti njega tri druge Benečane odkupi, ki so v ravno tistej hiši zdihovali, in odrine z njimi v domovino; maščeva nja želnega Ludvika pa daljnej osodi pusti. (Konec sledi.)

Toulovec Lovre.

V českem mestu Litomišlu se nahaja v špitalski cerkvi na levi strani altarja na steno malan obraz klečečega viteza, čigar noša že na dobo med 14. in 15. stoletjem kaže, kateri s sklenjenimi rokami v molitvi svoje oči proti nebu povzdiguje, da bi milost od Boga prosil. Pri nogah mu je kapa, tul s pušicami napolnjen, in pa lok; pod njim pak se bere napis: *Vavrinec Toulovec, umrel leta 1404.*

Od tega moža si pripovedajo Litomišljani do novejših časov nasledno prigodbo:

V starih časih je živel vitez Lovre Toulovec, ki je po Visokomit-skem (Hohenmauth) lesovji s svojo mnogobrojno družino se potikal, in tam v podzemljskih ljuknjah prebival, od kodar je na cesti, ki se je okoli tistega lesovja ovijala, napadal s svojimi tovarši popotnike, zlasti pa bogate kupce, in jim vse odjemal, kar so sabo imeli. Od tako vdob-ljenega bogatega plena je potem obilne darove delil potrebnim ubožec-kom tistih krajev.

Gospodje in žlahtni posestniki tiste okolice so večkrat skušali ga z oroženo silo napasti, da bi konec storili njegovemu pogubnemu počenjanju, in da bi njega in njegovo roparsko trumo iztrebili. Ali na širokem polji, kjer se Toulovec ni mogel meriti s zjedinjenimi silami teh gospodov, se je vselej vedil zvito ognuti vsakemu boju in jim pobegniti; v nepristop-nih pak in neprehodnih lesih si gospodje niso upali ga poiskuti in nanj vdariti. Pri tem Toulovec vselej si je prav dobro merkal svoje nasprotnike, in je po tem na shodno priložnost čakal, da jih je o ponočnem času vsakega posebej na njih lastnih gradovih napadal, ter z ropanjem in po-žiganjem celega posestva se nad njimi hudo maščeval. Zavoljo tega so vsi žlahtniki cele tiste okolice ga strašno sovražili, in lergovci so vselej z grozo od njega govorili; med tem ko so ga ubožni in revni prebi-vavci vse okolice, katerim je toliko dobrot skazoval hvalili in blagoslovili.

Ker ga tadaj gospodje niso mogli vkrotiti, in tudi ne do njega priti, da bi bili vstavili ropanje, ktero je svobodnemu kupčevanju tistih krajev tolikajm škodovalo; so ga pa grajali in od vsih strani mu očitali, da on svojo žlahtno kri in svoje dobro ime s temi hudobijami skruni in go-nobi, kjer je vender bogat in mogočen, in bi lahko mirno in po-kojno med njimi živel. Ali on ni za take graje nič maral. kadar so mu do ušes dohajale, in je li s posmehovanjem nanje odgovarjal, ter še bolj napadal in ropal popotne rekoč: da on popolnoma po pravici dela, kar

po svoji moči pomaga, da se to, kar ljudje posedajo, enakomerno med nje razdeluje, kar je želeli; zakaj velika obilnost blaga rodi v bogatih napuh, željo se čez druge povzdigovati in druge slabe nasledke, med tem ko mora ubogi žalostno poginuti, ker si ne more še naj potrebnisega omisliti.

Take misli in načela so mu gospodje odbijali govoreč: da derhal, ktero Toulovec tako goreče podpira in zagovarja, tega ne zasluži: ker nehvaležna in nezadovoljna se s tem nikakor ne da umiriti in vpokojiti, kadar kdo z njo bolje ravna; da ti siromaki, ako jim kdo iz zgol sou-smilenja tudi še več podeli, vender li še več dobiti želé in se nikoli do-brot ne nasitijo.

Da bi mu to dokazali, kar so terdili, namreč: da je gospôda v svojem poželjenji mnogo zmerniši in zadovoljniši, kakor siromaki, so ga na vadjlo pozvali, in mu v dosego tega cilja ponudili, da naj se napra-vite dve gostii, ena za gospode, druga za uboge, in da bo tista stran stavo dobila, kjer bodo gostje popolnoma zadovoljni s tem, kar se jim bode na mizo dalo, v miru domu se razšli. Toulovec je popolnoma v svojo stran zaupal, zato je tudi brez vsega razmišljenja v ponudbo privolil in znamenito šumo z njimi stavil. Zgovorjeno je bilo tudi od oboje strani, da ima izid te stave razsoditi, kdo je bolj prav mislil, Toulovec ali gospôda.

Ob odločenem času so gospodje napravili gostijo, h kateri je prišlo veliko število zlahtnikov iz cele okolice. Jedlo se je in pilo dosti, vsi so bili prav veseli, in po gostii so se vsi zadovoljni z ohedom in židane volje vsak na svoj dom razšli.

(Konec sledi.)

Nekaj o slovenskem petji.

Ni naroda na svetu, da bi bil rahlišiga, mičnišiga in za vse, kar je lepo in dobro, posebno za poezijo in petje bolj pripravniga serca od slovenskiga. Kjerkoli stanuje slovenski narod, tam se glasijo pesmi, tam se slišijo melodije. Pevaje kuri gospodinja ogenj na ognjišči, pevaje opravlja kravarica svoje opravila, pevaje se podaja hlapec s koso na ra-mi na polje. Ni skori dela med slovenskim ljudstvom, da bi se pevaje ne storilo. To je odkrita resnica, znana vsakimu, ki je nekaj med Slo-venci bil, to je pa tudi zadosna priča, da je slovensko ljudstvo, kakor sim gorej rekel, mično ino čutljivo ino pripravno za vse, kar je dobro ino lepo.

Tako ljudstvo je rodovitni zemlji enako, katira umno ino skerbljivo obdelana, obeta obilno dobriga sadu, tako ljudstvo bi se ne smelo za-nemarati, posebno v pričujoči dobi ne, ki so se ljudske šole tudi sloven-skimu jeziku odperle ino se rojen Slovenec svojiga materniga jezika več ne sramuje. Veliko so za povzdigo slovenskiga jezika, za poduk ino izobraženje slovenskiga ljudstva pridni delavci, učeniki ino duhovni pastirji v kratkim času že storili, ino resnično so za to obilne hvale ino božjiga plačila vredni; pa se time reči mora, da bi se še veseliši na-sledki mnogoverstniga truda med ljudstvom gledati dali, ako bi se slo-venska ginljivost ino čutljivost do poezije, ki je od Boga po obilni meri slovenskemu narodu darovana, ako bi se leta čutljivost bolj skerbljivo

zbujała, redila ino vižala. Mičnost ino lepočutje, veselje na basnih, na pesmih, na različnih lepih rečih, je bramba zoper hude šege ino navade, zoper pijanstvo ino kletvo, zoper sovraštvo ino boj, zoper razuzdanost ino hudo djanje, mičnost serca ino lepočutje je mati lepih znanosti ino znajdb, lepiga obnašanja, jasniga veselja, dobriga djanja ino veliko bogoljubnih čednosti ino potem takim uzrok časne ino večne sreče. Umni ino ljudomili moži so to reč dobro spoznali, ino res je kar neki nemški pesnik pravi :

Wo man singt, da lass dich ruhig nieder,
Denn böse Menschen haben keine Lieder.

Rad ostani kjer pojó, hudobni pesem nimajo.

Da se v obče sadaj veliko hudih šeg ino hudiga djanja najde med Slovenci, kot so: žganjarija, kletva, nespodobni govori, neotesano obnašanje i. t. d. tega je gotovo zunaj drugih reči tudi ta žalostni uzrok, da je bil slovenski narod zraven nemškiga dolgo časa zanemaran, ino še sadaj nima med seboj dosti milih ino skerblijivih pozornikov ino vižarjev, katiri bi pazili na svoj narod, katiri bi zbujaali spavajoče glase, spavajoče serca, katiri bi mikali ino vižali slovensko mičnost ino čutljivost k dobrinu, k lepimu.

Pravijo, ino je verjeti, da je nekda, v ti reči boljše bilo pri Slovencih, posebno, kar je meni znano rožno dolino na Koroškem zadeva, katira je pred 40 ali 50 letmi, kakor mali slovenski Aten slovela od svoje vglajenosti, od svoje omike, od svojih pesmi ino pevcev. Tote resnice imamo še den današni dosti živih prič med nami ino še den današni dopovedujejo neki gospod župnik od tiste lepe dobe, ki so od svojega očeta, pridniga kmeta, u Celovec v latinske šole peljani ino tačasnimu g. praefektu Eichhornu z latinskimi besedami priporočeni bili. Da so se visokoučeni g. praefekt takiga kmetskiga govora silno začudili, tega ni treba opominjati. Omenjeni gosp. župnik so meni tudi dopovedovali, ino sim to reč že pred slišal, da je blizo njihoviga doma stanoval tudi drugi kmet, katiri se je, za veselje ino kratek čas, po gerčkih klasikih gerčko govoriti naučil. Koliko pa je bilo u tisti dobi kmetskih pesnikov, ki so znali lepe pesme zlagati ino koliko pevcev, ki so daleč sloveli, tega dokazovati ni treba, ki je brez tega dosti znano.

Lahko se praša, ali bi ne moglo spet tako biti, kakor je nekda bilo? ali bi se ne dal sadajni, nekoliko popačeni svet časoma preurediti, in poboljšati? Ali bi nemogoče bilo, da bi se slovensko ljudstvo spet jelo čednejše in lepše veseliti? da bi se želje po različnih vednostih med ljudstvom zbudile? da bi se spet zlagale ino pevale lepe pesmi ino melodije, katire serce vzdigajo ino lepočutje budijo?

Mislím ino prašam zakaj bi to biti ne moglo? ako bi se tisti moži, katiri s prostim ljudstvom naj več opraviti imajo, ti so duhovniki ino učitelji, ako bi se leti moži zjedínili v ti namen, zbujaati v mladim rodu lepočutje ino ljubav do lepih pesem ino basni, ino do vsega kar je lepo ino pristojno.

Drago bi mi bilo, ako bi kak rodoljub čitatelj ovih verstic toto reč svojiga premišlovanju vredno spoznal, ino svoje misli, glede tega prašanja, namreč, kako bi se dalo in lepočutje ljubav do peezije ino različne vednosti zbujaati, rediti ino vižati med slovenskim ljudstvom? razoditi blagovolil.

Slovenska slovstvena zgodovina.

(Dalje.)

Novoslovensko.

Ktere bukve so bile vendar prve v Ljubljani tiskane? Pater Marka pravi v svojem rokopisu, imenovanem „*Bibliotheka Carniolica*“, da je bil Jezus Sirah naj prvi tiskan l. 1575, ki ga je na svetlo dal plemenitaš Kizel iz Kaltenbruna; po nekolikem primerjanji sim pa spoznal (Metelko), da ga je bil Dalmatin prestavil, ker je to delo Dalmatinovemu pisu popo'noma enako.

Nagib pa, da je bil Bohorič slovnico spisal, je bilo različno pisanje teh pisateljev. Trubar je tako pisal, kakor se je tistega časa na Raščici govorilo, in slovniške pravila so mu bile čisto neznane. Dalmatin je pak tako pisal, kakor se je v Kerškem govorilo, vendar pa je nekoliko bolj razširjena znanost njegovega jezika, to pa zavoljo tega, ker je bil dāl čas duhoven na Gorenškem. Trubar je pisal „vinu“ Dalmatin „vino“, ktero je bolje? je hotel Bohorič razsoditi. — Zraven tega je pa vredil pisanje mehkega in ostrega s (z, s po novem; po Bohoričici s, f) ker Trubar ju ni nič ločil, pisal je namesti mehkega: ostrega, in zopet narobe. Dalmatin je že nekoliko bolj natanjko ločil sičnike, pa vendar ne še prav; Bohorič pa je pravopis dognal ali doveršil, ki se po njem Bohoričica imenuje, in ki se je do dandanašnje ohranil.

Po smrti teh slovstvarjev je pa zopet potihnilo, in nikjer se ni zbudil glas domoroden v omiko in povzdigo jezika, kakor tudi v narodovo. Ponemala je bila slovenščina se vedno bolj gibati, in se iz praha dozdanje zapuščenosti dvigati. Omenjeni pervaki so bili odmerli, in z njimi tudi vse slovenstvo po naših okrajnah, dokler ni prisvetila nova zvezda onemelim ravninam. Ta svitla luč je bil Ljubljanski škof Tomaž Kren, ki je slovenstvo znova v svoje lepo varstvo vzel. Ta mož, lepega spomina v našem slovstvu, je dal nedeljske evangelje in liste ali berila v Gradcu natisniti, ker ob časih preganjanja je bila tudi Ljubljanska tiskarna vničena, zato ki je bil tiskar protestantskega verozakona. Njegove dogodbe so pa tele:

Trubar, pobegniv iz Ljubljane, se je bil v glavno mesto lutrosvta, v Vitenberg preselil, od koder je bil pa od krajaskih stanov zopet v Ljubljano pozvan. Ta je pa pripeljal sabo tiskarja, po imenu Mandelua, kterega so pa Ljubljancanje zasmehovavno Mandeljca klical, to je bilo v letu 1561. Ker so bili pa njegovi prvi izdelki gerdice (paškvili) na Katoličane, se je pa zopet mōgel s svojo umetnostjo na nemško premakniti. Čez nekoliko let jo je pa spet v Ljubljano primahal in tu je natisnil v letu 1575: Jezusa Siraha; 1578 Pentateuh-a. — Ob splošnem preganjanji zoper protestante, je bilo tudi Mandeljcu tiskarno orodje pobrano in odvzeto. — Te so dogodbe prvega Ljubljanskega tiskarja; vernimo se sopot nazaj k Krenu.

Kren je tedaj dal na svitlobe svojo evangelje in liste v letu 1612; drugi natis pa je še le čez 60 let osnoval Šenleben, učen mož (enako Krenu sin Ljubljanskega župana v letu 1672). Ta je sicer nekoliko preuredil drugi natis in popravil v zlo in kvar; vendar pa je še veliko čverstege v njih.

Šentleben je veliko pisal, pa le latinski, n. pr. zgodovino krajnsko, posebno plemeništva in krajopis (topografijo). Bil je stolni dekan Ljubljanski. Ker je bil pa zavoljo slovstvarskih del preveč z opravili obdan, je bil vposled tega postal višji duhovnik v Ribnici. Pa zbog še več opravkov je službo popustil in je potem v Ljubljani privatno do svoje smrti l. 1681 živel. — Razun *evangelj* ni ničesar družega slovenskega pisal.

Izvan teh pa šteje še drugih manj ali bolj imenitnih mož ta doba. Znameniti so:

Matija **Kastelec** župnik Topliški, Šent Jernejski, pozneji stolnik Novomeski; umrl 1688. Več spisov je izdelal in on je prvi slovensko kmečko ljudstvo branja učil; s tim pa si je tudi veliko zaslug pridobil, ker se je prodaja slovenskih bukev pospešila, ko so poprej sami duhovni bukve kupovali.

Šenlebov sorojenec **Valvazar** je pisal: *Ehre des Herzogthum Krain*; umrl je leta 1693, potem ko je bil vse svoje premoženje preiskavam in delom za svoj narod blagodušno izdajal. Pisal je po nemški.

Miha **Mikec**, stolnik v Ljubljani je spisal *katekizem* s prav lepimi lesorezanimi podobami, ki je bil leta 1615 v Augsburgu natisnjen.

Perva *Krajnska pratika* je bila tudi v Avgšbnrga leta 1726 tiskana.

Ivan **Čandik** iz Višnje Gore, jezuit v Gradci († 1614) je na dan dal *katekizem* Petra Kanizja 1618; drugi natis pa je v letu 1768 oskerbel pater Marka na Dunaji.

Ivan **Volf**, franciskan je zložil: *Shulla tiga premishluvana*. Iztiškana v Inšpruku 1633.

Adam **Skalar** je prestavil sv. *Bonaventura-ta od pokore* v letu 1643.

Toliko je bilo natisnjenega od leta 1612 — 1672.

Razun imenovanih mož so se še drugi trudili, pa niso ničesar znamenitega ne spisali, ne doveršili.

Potem se je spisala *druga slovenska slovnica* po patru **Hipolitu** iz Novega mesta, katero je spisatelj v letu 1715 na svetlobo dal. V predgovoru omeni, da je bila slovnica prav potrebna, in ko je že svoj rokopis doveršil, mu je prinesel tiskar silno staro krajnsko natisnjeno slovnico, in ni se mogel prečuditi, da so Krajnci že nekda imeli svojo slovnico, in po tej je svojo slovnico popravil. Se vé, da je bila to stara slovnica Bohoričeva, in na prvi pogled se pozna, da jo je kar prepisal, samo nekoliko je izpustil. Pomankljiva je tedaj ravno tako, in z ravno tistimi ravnali (paradigmi).

Ta doba *katoliška* imenovana, obsega samo duhovske bukve in se steguje od leta 1612 do leta 1765.

Od leta 1765 — 1808 pa teče *tretja* doba, po značaji *ponemčevavna*. Donašala je razun duhovskih spisov tudi *posvetne*.

Prišel jo je pater **Marka Pohlin** spisavši v letu 1765 *abecedo*, 1768 pa *slovnico*, ktere je že čez nekoliko let drugi natis iz tiskarne prišel. Tudi on v predgovoru od nobene druge slovenske slovnice vediti noče. *Storivnega* je sicer skoval, pa *skazavnega* ni zadel, ampak po nemškem ga je naredil s predlogom *pod^a*, in v množnem piše: tih očetih, namesti teh očetov. Bila je grozno slaba, čeravno je terdil, da je s popolno pravico te pravila postavil; povzel je pravila iz svojih

pajčevnatih možganov, skovavši jih po svoji dozdevavnosti, in ni jih posnel iz ljudstva. Če je pravil malo znal, je še manj znal slovenskega jezika. Izdajal je časnik: *Pismenica in kratke vganke*, ter toži v njem o nepravilnosti in neizobraženosti slovenščine. Ni se tedaj čuditi njegovemu ponemčevanju, ki nam nehoté omilavaven smeh zbuditi. N. pr. je spisal bukve z naslovom: *Nauk, zakaj se mora katoliška vera vsim drugim naprej vleči* (vorziehen).

Sleherni se mora smejati njegovim smešnim prestavam nemških besed v slovenske, n. pr. ursache-areč. (Ur zaznamva, kar je od začetka, a pa je perva čerka v abecedi, sache-reč, tedaj areč!!). Člen je rabil n. pr. teh kraljev, in v' teh kraljev, po njegovem pisanji: teh krajlov, krajleh. Prestavljal je tudi kaj dobro, da znamenito n. pr.; kadar boš spoved dol položil; njegovi pregovori so izverstni: kdor z mečem okoli hodi, z mečem okoli pride (kej umoslovno!) namesti, kdor meče zdira, po mečih umira. Dalje se vidi, da je poprej čisto nemško mislil, in potlej še le mišljeno v slovensko prestavljal, se vé s ptujim duhom, s terdo besedo. N. pr. Skupsravlanje kranjskih pisaniz od lepeh *) umetnost v letu 1789. — Wogat reich, pravi na dalje pater Marka se mora z w pisati, da se razloči od bogati folgen, tako tudi v'el weiss in v'el welk; wodem ich steche in bodem ich werde seyn; wejg flucht in vek Geschrei; veka Setzweide. Naj lepše je pa slišati moža, ko je spričati hotel, da je Buh prav pisano in ne Bog rekoč: b je prvi soglasnik, pomeni Boga očeta, vsredi je u, pomeni Boga sinu, na konci je h pomeni sv. Duha; v rodivnem „Boga“ pomeni včlovečenje sinu Božjega!!! Risum teneatis amici!

Vender pa je bila čudovita prikazen patra Marka v nekoliko zatemnjena od družih bolj umnih spisateljev. Prestavljavci sv. pisma so bili:

Japelj, Škrinjar, Šraj, Modest, Kumerdaj, Rihar, Traven, Volf Matej in Debevec. Med temi je bil Škrinjar naj izverstniši (rojen Ljubljancan, župnik pri Devici Marii v Ljubljani), ki je djansko dokazal, da se po napčno rabi v slovenščini člen (artikel).

Japelj imenuje sicer še necega **Pagloven**, kateri je Tobias „prevodil.“ Meni (Metelkotu) je znano pet knjig od Paglovca, pa na vse namesti svojega imena te besede pristavi „Skusi mujo eniga Mahnika s' gorenske Crainske Strani.“ Japelj ga hvali in ga imenuje učnega jezikoslovca; vender pa je še rabil *člen* in tudi pravo postavljanje zaimena „svoj“ mu je bilo čisto neznano. Japelj, ki se je od njega učil, pokaže s tim ravno majhno mervico znanosti slovenskega jezika.

Četera doba se prične v letu 1808 s **Kopitar**-jevo slovnico, in zavoljo važnih sprememb, posebno ker se je jezik ptujih po Marku in njegovi stranki natrošenih madežov čistiti jel, se sme po pravici *čistivna* imenovati. Za čistoto slovenskega jezika pak je Kopitar naj več pripomogel s svojo slovnico. Vsi Slaveni so jo dobro spoznali, in neki Anglež dr. Franul jo je na italiansko prestavil ter jo dal natisniti v Terstu 1811. Poglavitna njena zasluga obstoji v dobrih podstavah ali pravilih, ki jih je Kopitar za vse jezike in slovnice osnoval, namreč eno za čerkopis, eno pa za slovnico in skladnjo (syntaxis).

I. pravilo za čerkopis je:

Vsaki jezik potrebuje v popolno čerkopisje ravno toliko neso-stavljenih znaminj, kolikor ima nesostavljenih glasov (po tem pravilu je sv. Ciril in gospod Metelko pravopisje osnoval).

II. pravilo Kopitarjevo za slovnico:

Pravila se morajo iz jezika posneti, in ne kakor pater Marka terdi jezika v pravila kovati, ki je s svojimi sponami slovenščino še terji naredil.

To ste znamenitne pravili, po kateri je Kopitar svojo slovnico spisal.

Pri postavljanju pravil se je po priličnostih (analogiah) ravnal, po tih se spozna, kaj je v splošnem ljudskem jeziku dobrega in kaj napčenega, in pravila po teh previdno posnete, so za vselej veljavne. Vzbudivatelj Kopitarjevih podstav pa je baron Žiga **Cojz**, učen mož, ki je veliko o tem premišljeval, si bukev preskerbel, se sam učil jih prebiral in umne može k sebi vabil, ter jih k učenju spodbadal. Tudi Jernej Kopitar je bil njegov ljubljeneec, in da bi bil lože in netiran od družih opravkov, se jezikoslovja poprijel, mu je še celó letno plačo podaril. *)

Jernej Kopitar je še imeniten zavoljo razkritja prve dobe staroslavenskega slovstva, kamor ga je menda najdenje Klovevega Glagolita napeljalo.

Tudi na **slovarje** so mnogo truda slovenski pisatelji obračali; natisnjena pa sta bila samo p. *Markov* in slovar Ozvalda **Gutsmann**, duhovnika na Koroškem. Ta slovar je bil še precej dober, akoravno mnogo namešan z germanizmi, ker je iz p. *Markove* ponemčevavne dobe.

Gutsmann je spisal l. 1777 tudi *slovnico*, in je prvi šest padežev postavil, ter klicavnega opustil; vendar pa še padežev ni imenoval. On je prvi S za s (po Bohoriču) rabil, — *Slovár* p. Hipolita Novomeškega je tudi samo spisan ostal, enako **Kumerdajev** primerjavni slovar in slovnica. **Japeljnova** primerjavna slovnica je prepolna napak, ki še celó 8 padežev postavi. Nazadnje pa se tudi slovnica Ivana **Debevena**. **)

Različne drobtince.

* Znani c. k. podpolkovnik **Stratimirovič** dela, kakor je slišati, na knjigi „o sedajnem stanju Turčije.“

* Vis. ministerstvo uka je československo aritmetiko od M. Čulena, profesorja v Banskej Bistrici, v natis prejelo in spisatelju darilo 220 gld. sr. podeliti naročilo.

* Bivši serbski minister **Ilia Garašanin** se je iz Dunaja proti Švajcarskeji podal, kjer hoče čez poletje ostati.

* Lužički Serbi so dali k zaroki nj. k. vis. princa Alberta Saskega s princezino Karolo Wasovo v Pragi prekrasno serbsko pesem natisniti.

* Prof. **Schleicher** je poslal c. k. akademii nauk večjo razpravo o Litevskem jeziku in basnoslovju.

* Veteran serbske književnosti, minister uka, **Dimitrij Isajlovič** je zamerl 10. junija.

* V Virju ste se predstavljale dve ilirski igri: *Palježina* in *Udovac*, ki ste neki prav dopadle.

*) Glej Miklošičevo: Slawische Bibliothek, Kopitars Selbstbiografie.

**) Glej v predgovoru slovnice g. Metelko-ta. :